

Russiýada goşun we häkimiýet

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Russiýada goşun we häkimiýet RUSSIÝADA GOŞUN we HÄKIMIÝET

Putin ýakynda «Wagner»-iň başlygy bilen başa-baş bolup galanda, ähli emelleri ulanyp, taryhyň gaýtalanmagynyň öňünü almaga dyrjaşdy. Häzirki wagtda Owganystan ýeňlişiniň lapykeçligi Ukrainadaky harby ýolbaşçylaryň söbügini sypdyranok

1917-nji ýylyň Oktýabr rewolýusiýasyndan soňra Russiýa Sowet Federatiw Sosialistik Respublikasynyň gurulmagyndan we 1991-nji ýylda Federal Russiýa Respublikasynyň gurulmagyndan soň rus syýasy agakygy harby edaralary häkimiýetden daşlaşdyrmagy başardy.

Hiç bir general ýa-da harby iş stažy bolan islendik kişi Kremlde ýaşamady. Şonuň üçinem rus we sowet generallarynyň roly döwlet derejesinde uly üstünlikleri gazananam bolsa, rus syýasy durmuşynda çäkli bolup galdy. Sowet döwründe Sowet Soýuzynyň Kommunistik partiýasynyň Merkezi Komiteti ýokary düzümlü yqtyýarlylaryň çykýan ýeri we liderleriň münberi boldy.

Merkezi Komitet Gyzyl Goşunyň generallaryny garnizonlaryndan çykarmış saklady we häkimiýete goşulmaklaryna ýol bermedi.

Ikinji jahan urşundan soň SSSR-iň meşhur diktatory Iosif Stalin general Žukow ýaly ursuň gahrymanlarynyň rolunu çäklendirip, olary häkimiýetden daşlaşdyrdы.

Georgiy Žukow

SSSR-iň KP-nyň Merkezi Komiteti hiç bir generalyň häkimiýet başyna gelmegine ýol bermedi.

Staliniň döwrüniň yzyndan Sowet Soýuzy kontrrazwedka gulluklaryndan gelen we howpsuzlyk karýerasy bolan iki adam (Hruşýow we Andropow) tarapyndan dolandyrylyp, meşhur sowet kontrrazwedka gullugy KGB-niň başlygy Geýdar Aliýewiň Gorbaçýowyň iň güýçli garşıdaşyka ýolbaşçy wezipeden boşadılmagynyň düýp sebäbi howpsuzlyk karýerasynyň bolandygy däl-de, slawýan bolmadyk etniki gelip çykyşydy we dinidi.

Russiýanyň döwlet ýolbaşçysy Wladimir Putin 1917-nji ýyl wakalaryny ýurtdaşlaryna ýatladanda, bilgesleýin ruslaryň jemgyýetçilik hakydasyny janlandyryp, olary goşunyň syýasata goşulanda getirjek haosynyň çökder boljakdygyny ýatladypdy.

General Lawr Kornilowyň 1917-nji ýylyň aprel aýynda Patşa Russiýasynyň goşun bölümlerindäki hereketi boýunça dagy häli-häzirlerem Russiýada taryhçylaryň arasynda giň gurşawly çekişmeler dowam edýär.

Lawr Kornilow

Kornilow şol sagtlar patşa goşunlarynyň baş serkerdebaşylygyna bellenip, bolşewistik hereketi ýok etmek

үçin paýtagt Sankt-Peterburgyň gözegçiliginı ele almagy makul bilipdi.

Edil şol wagt Russiýa Birinji jahan urşunyň soňky ýylynda Ýaponiýanyň garşysyna ahyrsoñunda ýeňilip çykjak aldym-berdimli söweşini başdan geçirýärdi.

Ruslaryň taryhy hakydasy Wladimir Leniniň häkimiýeti eýelemeginiň yzyndan dörän graždanlyk urşunyň we patyşa flotiliýasynyň tanymal admiraly Aleksandr Kolçagyň birnäçe aýlap dowam eden gozgalaňynyň getiren hasratly epizodlary bilen doludyr.

Kolçak merkezi Sibiriň Omsk şäherinde ýerleşen wagtlaýyn hökümetiň Goranmak ministridi.

Soňabaka bu hökümetiň garşysyna geçen Kolçak 1920-nji ýylyň fewralynda ýeňliše uçradyp, özi-de ölüm jezasyna höküm edilýänçä aklaryň gyzyl bolşewiklere garşıy urşuna serkerdelik edip, Russiýanyň iň ýokary ýolbaşçysyna öwrülipdi.

Aleksandr Kolçak

Sowet Gyzyl Goşuny dünýäniň ýarsyny basyp alan äpet goşundygyna we adamzady gorkuzmaga ýeterlik möçberde esgere hem-de harby serişdä eýedigine garamazdan, 1991-nji ýylyň awgustynda Sowet Soýuzynyň iň soňky döwlet ýolbaşçysy Mihail Gorbaçýowa garşıy syýasy agdarlyşyk geçirmek üçin degişli güýcleri herekete girizenden soň Moskwanyň jümmüsünde üýsen on müňlerce demonstratyň öñünde birküç gün hem durup bilmedi.

Döwlet agdarlyşygyna synanyşyk Kommunistik partiýanyň Merkezi Komitetindäki ýokary düzümlü işgärler bilen birlikde goşun we hökümét ýolbaşçylygy tarapyndan amala aşyrylypdy. Kommunistik partiýanyň baş sekretarynyň kömekçisi Gennadiý Ýanaýew agdarlyşykçylara baştutanlyk edýärdi.

Gennadiý Ýanaýew

Agdarlyşykçylar şol wagtlar Adatdan daşady döwlet komiteti hökmünde tanaldylar. Rus taryhçylary üçin bu agdarlyşyk Sowet Soýuzynyň çağşamagyny çaltlaşdyran iň uly sebäpleriň biridi.

Şol wagtyň Sowet Russiýasy respublikasynyň döwlet ýolbaşçysy Boris Yelsin ilki agdarlyşyga gatnaşyjylary yza serpikdirdi we birnäçe aý geçenden soň Gorbaçýowyň häkimiyetiniň soňuna nokat goýdy. Bulam Sowet Soýuzynyň ymykly dargamagyna getirdi.

Ukrainadaky ursy kyn şertlerde dowam eden we generallarynyň heniz harby hereketiniň maksadyna ýetip bilmedik Russiýanyň döwlet ýolbaşçysy Putine gezek gelende bolsa, ol Russiýanyň taryhyň gaýtalanmagyna sebäp boljak haýsydyr bir haosyň ýada konfliktiň öñünü almak üçin jan aýaman işleyär.

Putin Owganystan ursunyň Sowet Soýuzynyň çağşamagyna goşant goşan iň esasy sebäplerden biridigini gowy bilýär.

Şol bir wagtyň özünde 1917-nji ýıldaky döwlet agdarlyşygyna synanşyklaryň rus imperiýasynyň ýapon ursunda ýeñilmegine, Russiýanyň patışalar döwrüniň soňlanmagyna we graždanlyk ursunyň döremegine goşant goşandygyny-da gowy bilýär.

Şonuň üçin Putin ýakynda «Wagner»-iň başlygy bilen başa-baş bolup galanda, ähli emelleri ulanyp, taryhyň gaýtalanmagynyň

öňüni almaga dyrjaşdy. Häzirki wagtda Owganystan ýeňlişiniň lapykeçligi Ukrainadaky harby ýolbaşçylaryň söbügini sypdyranok. Bular ýaly zadyň bolup geçen ýagdaýynda, munuň effekti bu gezek diňe syýasy režimine däl, Russiyanyň territorial bitewiligine-de uly howp abandyrjakdygy görnüp dur.

Mustafa FAHS.

Şenbe, 08.07.2023 ý Publisistika